

KS. ROBERT BIELEŃ SDB

KOŚCIÓŁ KATOLICKI WE WSPÓŁCZESNEJ POLSCE W SŁUŻBIE MŁODZIEŻY

Podstawowe kierunki i zadania, formy i metody
duszpasterstwa młodzieży

WPROWADZENIE

Młodość jest czasem szczególnie intensywnego rozwoju, zwłaszcza w odkrywaniu i budowaniu własnej osobowości. Podjęte w tym czasie wybory rzutują na całe przyszłe życie młodego człowieka, ale określają także w jakiejś mierze przyszłość Kościoła i społeczeństwa, o których to społecznościach młodzież będzie kiedyś współdecydować. Oni sami tymczasem mają jeszcze niedostateczną wiedzę i za małe doświadczenie, a gdy do tego dołącza się jeszcze dysfunkcjonalne środowisko rodzinne oraz atak ze strony antykultury („cywilizacji śmierci”), zwłaszcza za pośrednictwem środków społecznego przekazu, wtedy w skomplikowanej rzeczywistości współczesnego świata trudno im dokonywać mądrych wyborów.

Z powyższych względów młodzi ludzie potrzebują wsparcia i ochrony od instytucji oraz osób sprzyjających ich rozwojowi. Kościół katolicki, który widzi w młodzieży swoją nadzieję i przyszłość, chce jej ofiarować swoje wsparcie¹, które przybiera postać duszpasterstwa młodzieży. To pastoralne działanie Kościoła wobec młodych ludzi jest podejmowane nieustannie od czasów Jezusa². Ponieważ jednak życie społeczne ulega ciągłym zmianom, a młodzież znajduje się w okresie dojrzewania, dlatego konieczna jest nieustanna odnowa duszpasterstwa mło-

¹ D. Alimenti, A. Michelini, *Wy jesteście moją nadzieją. Słowa Jana Pawła II do młodzieży*, cz. I, Warszawa 1987, s. 228–235.

² M. Cimosà, *Pastorale giovanile (bibbia 1)*, w: *Dizionario di Pastorale Giovanile*, Torino 1992, s. 747–752 (dalej cyt.: DPG); C. Bissoli, *Pastorale giovanile (bibbia 2)*, DPG, s. 753–755; O. Pasquato, *Pastorale giovanile (storia 1)*, DPG, s. 768–802; tenże, *Pastorale giovanile (storia 2)*, DPG, s. 802–827; A. Favale, *Pastorale giovanile (storia 3)*, DPG, s. 827–837; D. Sigalini, *Pastorale giovanile (storia 4)*, DPG, s. 837–842.

dzieży poprzez dostosowanie tegoż duszpasterstwa, w tym jego struktur i działań, do wieku oraz aktualnej sytuacji młodych ludzi³. Niniejszy artykuł wychodzi na przeciw tym potrzebom poprzez zarysowanie kierunków i zadań duszpasterstwa młodzieży oraz form i metod działania.

TROSKA O MŁODZIEŻ WE WSPÓŁCZESNYM KOŚCIELE KATOLICKIM

Duszpasterstwo młodzieżowe, będące dziełem konkretnym i codziennym, obejmuje całokształt działań, które wspólnota eklezjalna animowana przez Ducha Jezusa pełni, aby realizować zbawienie Boga w życiu młodzieży⁴. Ponieważ dla większości młodzieży, zwłaszcza w młodszym wieku, rodzina pochodzenia pozostaje głównym środowiskiem życia, dlatego duszpasterstwo młodzieży jest istotowo powiązane z duszpasterstwem rodzin⁵. Mówiąc o duszpasterstwie młodzieży, należy pamiętać, że we współczesnej dobie specjalizacji z duszpasterstwa młodzieży wyłącza się poszczególne kategorie młodych ludzi ze względu na specyfikę ich życia, tworząc dla nich osobne duszpasterstwa: np. studentów (duszpasterstwo akademickie) lub młodzież niedostosowaną społecznie (Duszpasterstwo Młodzieży Niedostosowanej Społecznie)⁶. Niemniej w codziennym życiu młodzież sama wybiera dla siebie duszpasterstwa, a z drugiej strony kierunki, zadania, formy i metody związane są częściej z kategorią wiekową osoby wierzącej niż z konkretną przynależnością do danych duszpasterstw specjalnych bądź specjalistycznych, dlatego omawiane wskazania pastoralne adresowane są w większości do wszystkich młodych katolików. Należy w tym miejscu jeszcze podkreślić, że osobą, która w ostatnich latach wywarła największy wpływ na rozwój duszpasterstwa młodzieży zarówno w wymiarze teoretycznym, jak i praktycznym jest Jan Paweł II⁷.

Głównym celem duszpasterstwa młodzieżowego jest integralny rozwój młodej osoby wierzącej, osiąganie w sposób realistyczny świętości, poprzez stawianie się w codziennym życiu uczciwym obywatelem i dobrym chrześcijaninem⁸. Natomiast wśród celów szczegółowych duszpasterstwa młodzieżowy wymienia się pomoc w rozwoju prawidłowego obrazu Boga u młodzieży, pomoc w odkryciu potrzeby skupienia i modlitwy i jego rozwój, pomoc w ukształtowaniu własnego

³ Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska o Kościele w Europie „Ecclesia in Europa”* (28 VI 2003), nr 61.

⁴ R. Tonelli, *Pastorale giovanile (modelli)*, DPG, s. 755. Zob. też: tenże, *Pastorale giovanile*, DPG, s. 736–747; M. Delpiano, *Pastorale giovanile (progetti)*, DPG, s. 762–767.

⁵ R. Bieleń, *Duszpasterstwo rodzin we współczesnej Polsce*, Lublin 2001, s. 240–249.

⁶ R. Kamiński, *Duszpasterstwo nadzwyczajne*, w: *Teologia pastoralna*, t. 2, red. R. Kamiński, Lublin 2001, s. 310–312.

⁷ S. E. Dobrzański, *Młodzież*, w: *Encyklopedia nauczania społecznego Jana Pawła II*, red. A. Zwoliński, Radom 2003, s. 293–302.

⁸ Jan Paweł II, *List apostolski „Ojciec i nauczyciel młodzieży”* (31 I 1988), nr 5, 10, 16.

sumienia i jego rozwój, pomoc w wychowaniu do życia rodzinnego (wychowanie do miłości, wychowanie seksualne, wychowanie do czystości) oraz pomoc w wychowaniu do życia społecznego (w szkole, w społeczności lokalnej i ponadlokalnej, dobroczynności chrześcijańskiej, do życia w Kościele)⁹.

Odbiorcą działań duszpasterstwa młodzieży jest osoba wierząca w okresie młodości. Młodość, czas intensywnego dojrzewania człowieka, jest etapem przejściowym pomiędzy dzieciństwem a dorosłością. Pojęcia „młodość” i „młodzież” są logicznie nieostre, co wynika zwłaszcza ze zróżnicowanego tempa dojrzewania pomiędzy poszczególnymi osobami, jak i pomiędzy dziewczętami i chłopcami i dlatego nie ma zgody między badaczami co do wieku, kiedy młodość się zaczyna, a kiedy się kończy¹⁰. Pamiętając o tych zastrzeżeniach, autor niniejszego opracowania rozumie młodzież jako osoby w wieku między 13 rokiem życia, który jest czasem rozpoczęcia gimnazjum, a ok. 24 rokiem życia, który jest symbolicznym czasem rozpoczęcia okresu stabilizacji społecznej i religijnej¹¹. Biorąc pod uwagę powyższe rozróżnienia, można powiedzieć, że młodzieży w Polsce w 2002 r. było prawie 7900 tys.¹². Ponieważ w spojrzeniu duszpasterskim na młodzież istotną rolę odgrywa jej rozwój religijny¹³, z tego względu w duszpasterstwie młodzieży należy znać i uwzględniać kolejne etapy rozwoju młodzieży, jak również jej zróżnicowane sytuacje życiowe.

Podmiotem działania duszpasterstwa młodzieży jest cały Kościół. Pierwszą grupę duszpasterzy młodzieżowych tworzą rodzice, sama młodzież (samowychowanie), najbliższa rodzina (rodzeństwo, dziadkowie, inni domownicy), rodzice chrzestni oraz rówieśnicy. Kolejną grupę duszpasterzy młodzieży stanowi duchowieństwo: biskupi, księża oraz zakonnicy i zakonnice. Następną grupę duszpasterzy tworzą wychowawcy (katecheci, nauczyciele), cała społeczność wierzących oraz pracownicy i odbiorcy środków społecznego przekazu¹⁴.

⁹ P. Poręba, *Rodzina chrześcijańska „małym Kościołem”*, w: *Wychowanie w rodzinie*, red. F. Adamski, Kraków 1982, s. 100–105.

¹⁰ M. Kozakiewicz, *Młodzież – teorie młodzieży*, w: *Encyklopedia psychologii*, red. W. Szewczuk, Warszawa 1998, s. 254–258.

¹¹ Na temat granicy między dzieciństwem a młodością: zob. R. Bieleń, *Kościół katolicki w Polsce w służbie dzieciom (formy i metody duszpasterstwa dzieci)*, w: *W służbie dziecku*, t. 1, red. J. Wilk, Lublin 2003, s. 121. Na temat granicy między młodością a dorosłością: zob. W. Okoń, *Słownik pedagogiczny*, Warszawa 1984, s. 340; Cz. Walesa, *Psychologiczna analiza rozwoju religijności człowieka ze szczególnym uwzględnieniem pierwszych okresów jego ontogenezy*, w: *Psychologia religii*, red. Z. Chlewiński, Lublin 1982, s. 150–152.

¹² GUS, *Raport z wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002*. Warszawa 2003 s. 17–20. 79.

¹³ Wyróżnia się dwa zasadnicze okresy w rozwoju religijnym młodzieży: okres kształtowania się religijności autonomicznej (od ok. 12 do ok. 16–17 roku życia) oraz okres kształtowania się religijności autentycznej (od ok. 16–17 do ok. 25 roku życia). Por. Cz. Walesa, dz.cyt., s. 150–152.

¹⁴ H. Łuczak, *Posługa duszpasterska wśród młodzieży polskiej*, Wrocław 1994, s. 265–268.

PODSTAWOWE KIERUNKI I ZADANIA DUSZPASTERSTWA MŁODZIEŻY

We współczesnym Kościele katolickim możemy wyróżnić dwa podstawowe kierunki duszpasterstwa młodzieżowego: światowe (papieskie) i lokalne. Światowe duszpasterstwo młodzieżowe zapoczątkowane zostało przez Jana Pawła II w Niedzielę Palmową 1985 r. w Rzymie na placu św. Piotra, gdzie z papieżem spotkało się ok. 300 tys. młodych ludzi. Wymieniony dzień ogłosił Papież Dniem Młodzieży dla Kościoła katolickiego. Przygotowaniem do niego były cztery papieskie dokumenty¹⁵. Od tego czasu Światowe Dni Młodzieży (ŚDM) odbywają się corocznie w Niedzielę Palmową i w dni ją poprzedzające. Formuła tych spotkań jest podwójna.

Jednego roku ŚDM mają charakter wydarzenia międzynarodowego, ponieważ papież wyznacza jedno miejsce spotkania dla wszystkich i zaprasza tam młodzież; po Rzymie miejscami spotkań były: Buenos Aires (1987), Santiago de Compostela (1989), Częstochowa (1991), Denver (1993), Manila (Loreto) (1995), Paryż (1997), Rzym (2000), Toronto (2002); przy czym dla młodzieży nie mogącej wyjechać z różnych względów na spotkanie z papieżem organizuje się spotkania towarzyszące (w Polsce odbywają się one m.in. w Wadowicach). W roku następnym spotkania te odbywają się w poszczególnych diecezjach, gdzie młodzież gromadzi się wokół biskupa diecezjalnego. Celem ŚDM jest ukazywanie młodym ludziom Chrystusa i przybliżanie ich do Niego, rozwój duszpasterstwa młodzieżowego, budowanie braterstwa na świecie (solidarności międzyludzkiej i powszechności Kościoła) oraz pobudzanie młodzieży do ewangelizacji rówieśników i innych ludzi. Organizacją ŚDM zajmuje się papież we współpracy z Papieską Radą ds. Świeckich.

Przygotowanie do spotkania jest dwuetapowe: pośrednie i bezpośrednie. Przygotowanie pośrednie rozpoczyna się z ogłoszeniem orędzia Ojca Świętego do młodzieży na dany rok, co ma zwykle miejsce na początku Adwentu. W dokumencie tym podana jest tematyka, miejsce i sposób obchodów ŚDM. Treści te stanowią podstawę refleksji w ramach katechez, studium oraz dyskusji wśród duchownych i liderów młodzieżowych. Liderzy ci rozpowszechniają poznane treści wśród pozostałej młodzieży. Przygotowanie bezpośrednie rozpoczyna się w sobotę przed Niedzielą Palmową i przyjmuje formę czuwania modlitewnego. Ważnymi jego punktami jest sprawowanie sakramentu pokuty i pojednania oraz przybliżenie tematyki zaproponowanej przez papieża poprzez różne formy przekazu przystępne dla młodzieży, np. inscenizacje teatralne. Jeżeli jest to spotkanie międzynarodowe, to w ramach przygotowania bezpośredniego odbywa się Mię-

¹⁵ *Orędzie na Dzień Pokoju* (Watykan 1985), *List do wszystkich biskupów Kościoła katolickiego* (Watykan 1985), *Młodzież w posłudze duszpasterskiej kapłanów. List do wszystkich kapłanów na Wielki Czwartek 1985* (Watykan 1985), *Do młodych całego świata. List apostolski z okazji Międzynarodowego Roku Młodzieży* (Watykan 1985).

dzynarodowe Forum Młodzieży. Są to obrady delegatów młodzieży, podczas których porusza się wyznaczony przez papieża temat.

Obchody ŚDM składają się z trzech głównych punktów: czuwania z papieżem lub swoim biskupem, celebracji liturgii Niedzieli Palmowej oraz imprez towarzyszących, np. konferencji, spotkań, wystaw, spektakli, występów itd. Na koniec następuje rozesłanie młodzieży do swoich parafii, które jest pomyślane jako moment wyruszenia tych, którzy stają się animatorami papieskiego duszpasterstwa młodzieżowego i przenoszą zdobyte doświadczenie do swoich parafii i diecezji¹⁶.

Drugim kierunkiem posługi Kościoła wobec młodych wierzących jest lokalne duszpasterstwo młodzieżowe. Bazując na dorobku ŚDM, duszpasterze, duchowni i liderzy świeccy mają prowadzić systematyczną pracę z młodzieżą danego rejonu: państwa, diecezji, parafii. Z jednej strony lokalne duszpasterstwo młodzieży powinno się składać ze stałej pracy formacyjnej: w ramach parafii lub diecezji, w grupach formalnych lub nieformalnych. Z drugiej strony lokalne duszpasterstwo młodzieży powinno podejmować działalność akcyjną w postaci okresowych inicjatyw formacyjnych, spotkań masowych itp.

Wśród zadań duszpasterstwa młodzieżowego możemy wyróżnić siedem podstawowych:

- 1) formację duszpasterzy, duchownych i liderów świeckich, do pracy w duszpasterstwie młodzieżowym,
- 2) formację młodzieży: osobowościową, religijno-moralną, liturgiczną, apostołską oraz społeczną,
- 3) rozwój struktur duszpasterstwa młodzieżowego,
- 4) odnowę form i metod pracy duszpasterstwa młodzieżowego,
- 5) rozwój grup młodzieżowych (formalnych i nieformalnych),
- 6) budowanie chrześcijańskiego środowiska,
- 7) współpracę wszystkich podmiotów duszpasterstwa młodzieżowego ze sobą oraz z innymi duszpasterstwami specjalistycznymi, zwłaszcza z duszpasterstwem rodzin¹⁷.

ROZWÓJ DUSZPASTERSTWA MŁODZIEŻY W POLSCE (od okresu międzywojennego do początku XXI w.)

Początki duszpasterstwa młodzieży w Polsce jako działalności zorganizowanej sięgają swymi korzeniami okresu międzywojennego. W duszpasterstwie Ko-

¹⁶ K. Pawlina, *Młodzi z Janem Pawłem II u progu III tysiąclecia*, Warszawa 1997, s. 9–22; M. Chmielewski, E. Weron, *Światowe Dni Młodzieży*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, Lublin–Kraków 2002, s. 860–863.

¹⁷ M. Kalinowski, *Duszpasterstwo młodzieży*, w: *Duszpasterstwo specjalne*, red. R. Kamiński, B. Drożdż, Lublin 1998, s. 32–38; K. Pawlina, dz.cyt., s. 23–69; R. Bieleń, *Duszpasterstwo rodzin...*, s. 324–332.

ściółą rozpowszechnione było wtedy duszpasterstwo stanowe, które zyskało na znaczeniu po utworzeniu w Akcji Katolickiej czterech kolumn: kolumn młodzieży męskiej i młodzieży żeńskiej, jak również kolumn męskiej i żeńskiej. Działalność tych grup trwała, ze zmiennym szczęściem, do 1952 r., czyli do czasu rozwiązania Akcji Katolickiej przez komunistów. Wśród innych duszpasterskich inicjatyw ukierunkowanych na polską młodzież lat międzywojennych funkcjonowało także duszpasterstwo akademickie, duszpasterstwo młodzieży pracującej oraz harcerstwo.

W 1957 r., po uzyskaniu względnej swobody w życiu społecznym, utworzono w Polsce Krajowe Duszpasterstwo Młodzieży (KDM), które składało się z dwóch sekcji: męskiej i żeńskiej. Ponieważ w dalszym ciągu nie mogły istnieć stowarzyszenia religijne, odpowiedzialni za duszpasterstwo młodzieżowe postanowili kontynuować pracę w ruchach katolickich. W celu rozpoznania aktualnej sytuacji młodzieży i jej monitorowania próbowano prowadzić badania socjologiczne oraz stworzyć Centralę Krajową Duszpasterstwa Młodzieżowego, co jednak nie doszło do skutku ze względu zwłaszcza na represje komunistycznego aparatu bezpieczeństwa. Nieformalnymi centrami duszpasterstwa młodzieżowego stały się ośrodki salezjańskie w Krakowie i w Warszawie. KDM opracowało swój regulamin, organizowało coroczne ogólnopolskie konferencje dla diecezjalnych duszpasterzy młodzieży, przygotowywało pomoce duszpasterskie, koordynowało pracę ruchów i wspólnot, oddziaływało na duchowieństwo poprzez inspirowanie i pobudzanie go do pracy z młodzieżą oraz wydawało czasopismo „Wzrastanie”. Problematykę młodzieży w czasie obrad Episkopatu Polski omawiano zwłaszcza w ramach Komisji Katechetycznej.

Mimo trudnej sytuacji Kościoła w kraju rządzonym przez komunistów następował jednak systematyczny rozwój form i metod duszpasterstwa młodzieży. Wśród powstających form duszpasterstwa młodzieżowego w kolejnych latach Polski Ludowej wyróżnić można:

- w latach sześćdziesiątych: ruch pielgrzymkowy, rekolekcje oazowe, duszpasterstwo ruchów religijnych;
- w latach siedemdziesiątych: festiwale piosenek religijnych (pierwszy „Sacro-song” odbył się w Łodzi w 1969 r.), konkursy religijne (chórów, recytatorskie, słuchowisk), diecezjalne pielgrzymki do sanktuariów lokalnych, całonocne czuwania;
- w latach osiemdziesiątych: Światowe Dni Młodzieży (w Niedzielę Palmową w łączności z Ojcem Świętym), Ekumeniczne Spotkania Wspólnoty z Taizé, Noce Fatimskie, Przegląd Parafialnych Zespołów Teatralnych.

Sytuacja w organizacji struktur duszpasterstwa młodzieżowego zmieniła się znacznie w latach osiemdziesiątych, kiedy to „władza ludowa” zmniejszyła ingerencję w organizację struktur wewnątrzkościelnych. W 1984 r. powstaje Podkomisja Episkopatu Polski do Spraw Duszpasterstwa Młodzieży, podniesiona w 1987 r. do rangi komisji, która uzupełniła pracę Komisji Katechetycznej. Prze-

wodniczącym Komisji do Spraw Duszpasterstwa Młodzieży Konferencji Episkopatu Polski został biskup W. Bobowski, a wiceprzewodniczącym ks. Z. Bochenek, obaj z diecezji tarnowskiej. Oni to tworzą Krajowy Ośrodek Duszpasterstwa Młodzieży (KODM) w Tarnowie i przejmują wydawanie czasopisma „Wzrastanie”. Komisja do Spraw Duszpasterstwa Młodzieży staje się organem naczelnym duszpasterstwa młodzieży w Polsce, a KODM – organem wykonawczym. Oprócz tego w 1980 r. powstało w Krakowie Krajowe Duszpasterstwo Harcerzy, na którego czele stanął biskup K. Górny¹⁸.

Rozwojowi pastoralnego wsparcia młodzieży ze strony Kościoła w naszym kraju służą także ogólnopolskie programy duszpasterskie oraz prace II Polskiego Synodu Plenarnego. Programy duszpasterskie rozpoczął Kościół w obliczu nowych wyzwań po okresie stalinowskim jako cykl odnowy ujęty w formie Wielkiej Nowenny przed Millenium Chrztu. Młodzieży poświęcony był szczególnie rok VI (1962/63) zatytułowany „Rok wychowania chrześcijańskiego”, a jego hasłem było „Młodzież wierna Chrystusowi”. Kolejnymi latami poświęconymi bezpośrednio młodemu pokoleniu był rok 1979/80 „Rodzina w dziele wychowania (ewangelizacji) młodego pokolenia” oraz rok 1991/92 „Ewangelizacja młodzieży”. Pozostałe programy duszpasterskie zasadniczo poruszały też problematykę młodzieży, choć w sposób pośredni¹⁹.

II Polski Synod Plenarny (1991–1999) zajmował się problematyką młodzieży w różnych aspektach. W dokumencie przygotowawczym młodzieży poświęcono miejsce głównie w dokumencie o wychowaniu: *Wychowanie katolickie we współczesnej sytuacji Kościoła*, jak i pośrednio o rodzinie *W trosce o rodzinę Polską – Powołani do życia w rodzinie*. Utworzone zostały Młodzieżowe Grupy Synodalne, które miały wpływ na obrady synodu i na redakcję dokumentów synodalnych. W dokumencie końcowym II Polskiego Synodu Plenarnego o młodzieży mowa jest w każdym dokumencie, przy czym najwięcej w dokumencie wstępnym oraz w dokumentach o rodzinie, o kulturze i o misjach²⁰.

Obecnie organem naczelnym duszpasterstwa młodzieżowego w Polsce jest Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, która ma za zadanie inicjowanie, koordynowanie, planowanie i publikowanie działań, mających na celu pastoralną troskę o polską młodzież²¹. Organem wykonawczym tej

¹⁸ K. Pawlina, *Młodzież i jej duszpasterze w czasach zniewolenia*, Warszawa 1993 s. 11–145, M. Kalinowski, dz.cyt., s. 25–28.

¹⁹ *Programy duszpasterskie w Polsce*, w: Komisja Episkopatu Polski ds. Duszpasterstwa Ogólnego, *Ewangelizacja rodziny i przez rodzinę. Program duszpasterski na rok 1989/90*, red. B. Woźnica, A. Liskowacka, Katowice 1991, s. 75–78; Komisja Episkopatu Polski ds. Duszpasterstwa Ogólnego, *Ewangelizacja młodzieży. Program duszpasterski na rok 1991/92*, red. E. Szczotok, A. Liskowacka, Katowice 1991.

²⁰ *II Polski Synod Plenarny. Teksty robocze*, Poznań 1991, s. 9–410; *II Polski Synod Plenarny (1991–1999)*, Poznań 2001, s. 9–280.

²¹ G. Polak, *Konferencja Episkopatu Polski*, w: *Leksykon Kościoła katolickiego w Polsce*, red. B. Łoziński, G. Polak, M. Przeciszewski, Warszawa 2003, s. 27–28 (cyt. dalej: LKK PL).

komisji jest Krajowe Duszpasterstwo Młodzieży, a jego celem jest wspieranie rodzin i parafii w katolickim wychowaniu młodzieży oraz pomoc samej młodzieży w integralnym rozwoju, organizowanie Światowych Dni Młodzieży oraz koordynacja działań duszpasterstwa młodzieży w Polsce poprzez organizowanie spotkań księży i liderów świeckich oraz współpracę ze zrzeszeniami katolickimi, zwłaszcza ze stowarzyszeniami i ruchami młodzieżowymi. Krajowe Duszpasterstwo Młodzieży współpracuje też z pozostałymi duszpasterstwami krajowymi zajmującymi się młodzieżą: Duszpasterstwem Młodzieży Niedostosowanej Społecznie, Duszpasterstwem Harcerzy, Duszpasterstwem Zakładów dla Nieletnich, Duszpasterstwem Powołań, jak również z Duszpasterstwem Rodzin, Duszpasterstwem Światło-Życie i Duszpasterstwem Odnowy w Duchu Świętym²². Nieoficjalnym biuletynem duszpasterstwa młodzieżowego w Polsce są zeszyty „Święto Młodych trwa bez końca”, wydawane w Siedlcach.

Pracę duszpasterstwa młodzieży w diecezjach prowadzą w większości wydziały lub referaty młodzieżowe, choć w niektórych diecezjach rolę tę pełnią wydziały katechetyczne. Na czele diecezjalnego wydziału (referatu) młodzieżowego stoi diecezjalny duszpasterz młodzieży, mający do pomocy dekanalnych duszpasterzy młodzieży²³. Przykładem takiego rozwiązania jest diecezja sosnowiecka. W 1993 r. utworzono Wydział Duszpasterstwa Młodzieży, a na jego czele stanął diecezjalny referent duszpasterstwa dzieci i młodzieży, któremu pomagają dekanalni duszpasterze dzieci i młodzieży oraz Młodzieżowa Rada Duszpasterska. W celu zapewnienia funkcjonowania materialnego duszpasterstwa młodzieżowego utworzono Fundusz Młodzieżowy oraz otwarto Dom Młodzieżowy w Grabowej. Duszpasterstwo to koordynuje pracę Liturgicznej Służby (Liturgicznej Służby Ołtarza), Dzieci Maryi, Ruchu Światło-Życie, Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży, Duszpasterstwa Akademickiego oraz nieformalnego Duszpasterstwa Maturzystów. Poza tym Wydział Duszpasterstwa Młodzieży organizuje lub współorganizuje cykliczne imprezy masowe dla młodzieży: Dzień Dziecka, rozgrywki sportowe o puchar Biskupa Sosnowieckiego, Festiwal Piosenki Religijnej, Festiwal Kołęd i Pastorałek, pieszce pielgrzymki na Jasną Górę oraz Forum Młodych²⁴.

²² Delegatem Konferencji Episkopatu Polski do Spraw Duszpasterstwa Młodzieży jest bp H. Tomasik. Zob. J. Operacz, *Duszpasterstwa specjalistyczne*, LKK PL, s. 33–38.

²³ G. Suchodolski, *Krajowe Duszpasterstwo Młodzieży. Propozycja spójnego systemu duszpasterstwa młodzieży w Polsce*, „Święto Młodych trwa bez końca” nr 12, s. 8–11.

²⁴ P. Brańka, *Troska o młodzież i dzieci w działalności biskupa Adama Śmigielskiego*, „Sosnowieckie Studia Teologiczne” 3 (1997), s. 9–22; P. Rozpiątkowski, *Duszpasterstwo specjalistyczne w diecezji sosnowieckiej*, „Sosnowieckie Studia Teologiczne” 2 (1995), s. 40–42.

FORMY I METODY DUSZPASTERSTWA MŁODZIEŻY

Oddziaływanie duszpasterskie ludzi Kościoła, duchownych i świeckich, na młodzież przybiera podwójny charakter: duszpasterstwa zbiorowego (zwyczajnego) i duszpasterstwa indywidualnego. Duszpasterstwo zbiorowe może być masowe lub grupowe i nie oznacza bynajmniej uprzedmiotowienia młodego człowieka, ale jest wyrazem zbiorowego forum, na którym przebiega spotkanie. Natomiast duszpasterstwo indywidualne jest spotkaniem „twarzą w twarz” duszpasterza z młodą osobą²⁵.

Jak to już zostało powiedziane, w tym miejscu nie będziemy się zajmować duszpasterstwem młodzieży sprawowanym przez dom rodzinny, a zwłaszcza przez rodziców, ponieważ ich działanie pastoralne jest tak wyjątkowe i specyficzne – są to działania pierwotne i podstawowe oraz łączą w sobie działania indywidualne ze zbiorowymi w przypadku dwójki i więcej dzieci – że wymagają odrębnego opisu. W tym miejscu należy jedynie podkreślić, że rodzice, będąc pierwszymi duszpasterzami swoich pociech, odgrywają często znaczną – a czasami decydującą – rolę w inicjowaniu i w uskutecznianiu wymienionych form i metod, zwłaszcza w przypadku młodszej młodzieży. Wśród form i metod wymienione zostaną również te aktywności młodzieży, które w rzeczywistości polskiej traktowane są często jako samodzielne duszpasterstwa specjalistyczne – np. duszpasterstwo sportowców czy harcerzy, ze względu na fakt, że są one adresowane właśnie do młodych ludzi.

Wśród najważniejszych form i metod duszpasterstwa zbiorowego młodzieży znajdują się następujące: spotkania modlitewne, katecheza, placówki szkolno-wychowawcze i szkoły prowadzone przez Kościół, religijne grupy młodzieżowe, okresowe inicjatywy formacyjne, „wakacje z Bogiem” i wakacyjne programy formacyjne, religijne zloty i spotkania formacyjno-rekreacyjne, działalność artystyczna i korzystanie z dóbr kultury, działalność sportowo-rekreacyjna i ekologiczna, mass media katolickie oraz spotkania okolicznościowe i towarzyskie z duszpasterzem²⁶. Natomiast wśród podstawowych form i metod duszpasterstwa indywidualnego znajduje się rozmowa duszpasterska, kierownictwo duchowe, poradnictwo duszpasterskie oraz telefon zaufania²⁷.

²⁵ A. Tomkiewicz, dz.cyt., s. 599.

²⁶ R. Bieleń, *Kościół katolicki...*, s. 123–136.

²⁷ A. Tomkiewicz, dz.cyt., s. 600.

Duszpasterstwo młodzieży zbiorowe

Spotkania modlitewne

Spotkanie z Bogiem na modlitwie jest dla człowieka uprzywilejowanym momentem przyjęcia miłości Boga i Jego zbawczej woli. W sposób szczególny miejscem duszpasterskiego oddziaływania wspólnoty Kościoła na młodzież powinna być msza św.²⁸, która jest „źródłem i zarazem szczytem całego życia chrześcijańskiego”²⁹, dlatego w kościołach organizowane są specjalne msze św. dla młodzieży, dostosowane do ich potrzeb psychiczno-duchowych. Ponieważ do pełnego uczestnictwa we mszy św. młodzież musi dorastać, a z drugiej strony msza św. nie wyczerpuje całego bogactwa modlitewnego, które ofiaruje młodym katolikom Kościół, z tego względu młodzież poszukuje różnych form modlitewnego spotkania z Bogiem we wspólnocie Kościoła. Duszpasterstwo młodzieży, wychodząc naprzeciwko tym potrzebom, organizuje z powodzeniem spotkania liturgiczne lub paraliturgiczne w kościele lub poza nim: adoracje, czuwania, rekolacje, pielgrzymki³⁰.

Fenomenem światowym stały się masowe spotkania modlitewne, które pozwalają młodym przeżywać swoją wiarę we wspólnocie żywej oraz doświadczać radości z faktu bycia chrześcijaninem: modlić się wspólnie do Boga, odprawiać ćwiczenia duchowe, słuchać katechez, spotykać się z rówieśnikami i dyskutować³¹. Wśród masowych spotkań modlitewnych w skali światowej pierwsze miejsce zajmują Światowe Dni Młodzieży³², w skali europejskiej Europejskie Spotkania Młodych w Taizé³³, a w skali polskiej Apel III Tysiąclecia na Lednicy³⁴.

Katecheza

Pierwszymi katechetami młodzieży, zwłaszcza w młodszym wieku, są jej własni rodzice, dlatego podstawową katechezą młodzieży powinna być katecheza rodzinna³⁵. Niemniej ze względu na zaniedbania w wychowaniu religijnym w

²⁸ H. Vorgrimler, *Modlitwa*, w: K. Rahner, H. Vorgrimler, *Mały słownik teologiczny*, Warszawa 1987, s. 246.

²⁹ Sobór Watykański II, *Konstytucja o dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”* (21 XI 1964), nr 11.

³⁰ J. Oleszko, *10-lecie duszpasterstwa młodzieżowego w diecezji bielsko-żywieckiej*, „Bielsko-Żywieckie Studia Teologiczne” 3 (2002), s. 220–223.

³¹ A. Trojanowska, *Pokolenie tłumy*, „Spojrzenia. Pismo Działające” 3 (2002), s. 14–15.

³² M. Chmielewski, E. Weron, *Światowe Dni Młodzieży*, *Leksykon duchowości...*, s. 860–863

³³ E. Weron, *Europejskie Spotkania Młodych*, w: *Leksykon duchowości...*, s. 252–256.

³⁴ Zob. <http://www.lednica2000.pl/>; <http://www.jamna.org.pl/>.

³⁵ J. Stala, *Podstawy teologiczno-antropologiczne katechez rodziny. Na podstawie dokumentów Magisterium soborowego i posoborowego*, Tarnów 1998; E. Osewska, *Praktyka katechez rodzinnej w świecie*, „Seminare” 15 (1999), s. 219–231; tenże, *Ograniczenia i możliwości katechez w rodzinie*, „Seminare” 11 (1995), s. 81–97.

rodzinach i chęć wsparcia rodzin w tym dziele, poczynając od Soboru Trydencckiego, systematyczną katechizacją kościelną zaczęto obejmować dzieci starsze³⁶. Katecheza instytucjonalna młodzieży zarówno szkolna, która obejmuje większość uczniów (ponad 90%), jak i pozaszkolna stała się we współczesnych czasach podstawową formą kształtowania mentalności religijnej i stopniowego przekazywania młodzieży doktryny chrześcijańskiej, dlatego też pełni zasadniczą rolę w duszpasterstwie młodzieży. Opiera się na ogólnych założeniach katechezy wypracowanych przez katechetykę, uwzględnia przy tym specyfikę faz rozwoju młodego człowieka i jego sytuacji życiowej. Katecheza ta wymaga zatem zastosowania przykładu życia katechety, stosowania przez niego najnowszych metod oddziaływania (zwłaszcza metod aktywizujących) oraz odpowiednich pomocy katechetycznych, dostosowanych do mentalności młodzieży³⁷.

Placówki szkolno-wychowawcze i szkoły

Kolejnym miejscem stwarzającym możliwość rozwijania duszpasterstwa młodzieży są placówki szkolno-wychowawcze i szkoły prowadzone przez Kościół. Wśród nich znajdują się kościelne domy dziecka i domy wsparcia („domy otwartych drzwi”), różnego typu świetlice³⁸ oraz gimnazja, szkoły średnie i wyższe³⁹. Placówki te, oprócz pełnienia swojej podstawowej posługi szkolno-wychowawczej, stwarzają większe możliwości w prowadzeniu duszpasterstwa zbiorowego młodzieży w ramach katechezy lub grup religijnych, jak również duszpasterstwa indywidualnego.

Grupy młodzieżowe

Człowiek jest istotą społeczną i potrzebuje obecności innych. Zwłaszcza młodzież odczuwa potrzebę przynależności do jakiejś małej wspólnoty, szczególnie do grupy rówieśniczej, formalnej bądź nieformalnej („paczki”). W małej grupie młody człowiek chce spotykać się w duchu braterstwa z rówieśnikami i poszukiwać odpowiedzi na dręczące go pytania, tu też poszukuje przyjaciół. Dodatkowo, kiedy są

³⁶ R. Bieliń, *Kościół katolicki...*, s. 126.

³⁷ Kongregacja do Spraw Duchowieństwa, *Dyrektorium ogólne o katechizacji* (15 VIII 1997), nr 181–185; A. Wojtas, *Katecheza w szkole*, LKK PL, s. 371–373.

³⁸ W 2002 r. w Polsce działało 50 świetlic środowiskowych dla dzieci prowadzonych przez Caritas (zob. I. Matjasik, *Działalność Caritas Polska*, LKK PL, s. 261) oraz 78 świetlic, oratoriów i ośrodków wychowawczych i 55 domów dziecka, wychowawczych i opieki prowadzonych przez instytuty życia konsekrowanego (zob. B. Łoziński, *Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego*, LKK PL, s. 126–127).

³⁹ W Polsce w 2003 r. było 407 szkół katolickich, w tym gimnazjów – 140, liceów – 140, szkół zawodowych, techników i szkół policealnych – 32. Kształci się w nich ok. 50 tys. dzieci i młodzieży, czyli 2% ogólnej liczby uczniów. Zob. A. Wojtas, *Szkoły katolickie*, LKK PL, s. 291–306; tenże, *Specjaliści od wychowania. Szkoły prowadzone przez zakon*, „Wiadomości. Biuletyn KAI” 34 (2003), s. 15–16.

to grupy religijne, pomagają one człowiekowi wierzącemu w zdynamizowaniu rozwoju duchowego i dlatego grupy te są określane jako przyszłość i nadzieja Kościoła, stanowią przejaw żywej obecności i działania Ducha Świętego⁴⁰.

Wśród grup młodzieżowych należy na pierwszym miejscu wymienić Ruch Światło-Życie (najprężniejszy i najpopularniejszy), jak również LSO (starsi ministranci i lektorzy), KSM (Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży), Duszpasterstwo Akademickie, Caritas młodzieżową, Ruch Odnowy w Duchu Świętym, Neokatechumenat oraz organizacje harcerskie czy sportowe. Istnieje też duża liczba zrzeszeń młodzieżowych prowadzonych lub animowanych przez zakony, np. Salezjański Ruch Ewangelizacyjny, Pustynia Miast, Salezjańska Pielgrzymka Ewangelizacyjna, Saruel, Salezjańskie Wspólnoty Ewangelizacyjne, Salezjański Wollontariat Misyjny, Ruch Młodzieżowy Taborskie Spotkania, Ruch Młodzieży Salwatoriańskiej, Stowarzyszenie Dzieci i Młodzieży Maryjnej, Wieczory Narzeczeńskie⁴¹.

Okresowe inicjatywy formacyjne

Młody człowiek jest ciekawy świata i poznawania nowych ludzi oraz pragnie robić rzeczy wielkie, dlatego często poszukuje w swoim życiu wydarzeń niezwykłych. Zaspokojeniu tych potrzeb służą okresowe inicjatywy formacyjne oraz religijne spotkania młodzieży, które pomagają pokoleniu rozwijać się, spotkać się z rówieśnikami oraz przynoszą pożytek społecznościom lokalnym i całemu Kościołowi. Przykładem okresowej inicjatywy formacyjnej jest Bank Wielkopostny.

Bank Wielkopostny jest inicjatywą Akademii Młodzieżowej istniejącej przy Fundacji Szczęśliwe Dzieciństwo w Lublinie i ma na celu lepsze przygotowanie wierzących do Świąt Wielkanocnych. Młodzież na okres Wielkiego Postu deklaruje jakieś wyrzeczenie w intencji kogoś lub siebie, np. przeznaczenie dla kogoś większej ilości czasu, ograniczenie lub zaprzestanie korzystania z używek, nieoglądanie telewizji lub niejedzenie słodczy. Centrala Banku mieści się w biurze fundacji w Lublinie i tam pobiera się deklaracje lub zgłasza się fakt albo chęć założenia oddziału banku w szkole, parafii, czy też na osiedlu. W 2002 r. akcja wykroczyła poza archidiecezję lubelską, docierała m.in. do Krakowa i Wrocławia

⁴⁰ J. Michalik, „Stare” i „nowe” w duszpasterstwie młodzieży, w: Komisja Episkopatu Polski..., *Ewangelizacja młodzieży...*, s. 197–207.

⁴¹ M. Paluch, *Zarys historii Ruchu Światło-Życie*, Lublin–Kraków 1998, s. 7–156; P. Pawlina, *Duszpasterstwo Liturgicznej Służby Ołtarza*, w: *Duszpasterz wczoraj, dziś i jutro*, cz. III, *Pierwsze kroki duszpasterza*, red. A. Michalik, Tarnów 1997, s. 67–86; *Podręcznik. Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży*, red. A. Sołtysik i inni, Kraków 1999, s. 7–152; K. Podstawka, *Duszpasterstwo akademickie*, w: *Duszpasterstwo specjalne*, red. R. Kamiński i B. Drożdż, Lublin 1998, 243–272; D. Lipiec, *Duszpasterstwo harcerzy*, w: *Duszpasterstwo specjalne...*, s. 227–242; P. Iwanek, *Duszpasterstwo sportu*, w: tamże, s. 333–352; A. Petrowa-Wasilewicz, *Leksykon ruchów i stowarzyszeń w Kościele*, Warszawa 2000, s. 17–355.

oraz na Ukrainę, do lwowskich parafii greckokatolickich. Liczba uczestników Banku Wielkopostnego zbliżyła się do 20 tys.⁴².

„Wakacje z Bogiem” i wakacyjne programy formacyjne

Ważnym miejscem oddziaływania duszpasterskiego na młodzież są półkolonie, kolonie i obozy wakacyjne prowadzone przez przedstawicieli Kościoła, zwłaszcza gdy obejmują one młodzież niezrzeszoną w grupach religijnych. Podczas spotkań wakacyjnych, w przerwie zimowej lub letniej, prowadzona jest bowiem systematyczna formacja religijna młodzieży⁴³. Ma to szczególne znaczenie ze względu na fakt, iż formacja ta obejmuje często swym zasięgiem młodzież nie mającą, poza katechezą szkolną, znacznego, albo nawet żadnego kontaktu z Kościołem w ciągu roku szkolnego ze względu na zaniedbania domu rodzinnego. Podczas tych spotkań wakacyjnych realizowane są często wakacyjne programy formacyjne, które w sposób przystępny i atrakcyjny dla młodych ludzi przybliżają im prawdę o Bogu i człowieku⁴⁴.

Religijne zloty i spotkania formacyjno-rekreacyjne

Religijne zloty i spotkania formacyjno-rekreacyjne różnią się tym od modlitewnych spotkań masowych, że obejmują najczęściej mniejsze grupy młodzieży, są zasadniczo adresowane do konkretnych środowisk katolickich (np. dekanatu lub środowiska związanego z danym instytutem zakonnym), zrzeszeń religijnych lub duszpasterstw oraz zawierają często różne formy zabawowo-rekreacyjne (gry i zabawy oraz rozgrywki sportowe, koncerty muzyki świeckiej itd.). Z drugiej strony występują też te same elementy, co podczas modlitewnych spotkań masowych: pielgrzymowanie, nabożeństwa, czuwania, dyskusje, wykłady, spotkania z ciekawymi ludźmi, prezentacje artystyczne (teatralne, muzyczne i plastyczne). Przykładem takich form duszpasterstwa młodzieży jest Ewangelizacja Cieszyn, Dominikańskie Kolokwia Teologiczne w Hermanowicach⁴⁵, Campo Bosco⁴⁶, Łódzkie Spotkania Młodych⁴⁷.

⁴² Bank Wielkopostny, w: KAI, www.opoka.pl, 25 II 2002; *Miłość na kredyt w Banku Wielkopostnym*, w: PAP, www.wp.pl, 24 II 2002.

⁴³ J. Operacz, *5 milionów Polaków spędza wakacje z Bogiem*, w: KAI, www.e.kai.pl, 27 VII 2003.

⁴⁴ Przykładem mogą być salezjańskie formacyjne programy wakacyjne dla dzieci, jak np. K. Kuc, M. Kwiek, *Pinokio, czyli warto dobrym być. Materiały dla wychowawców*, Kraków 1992; E. Kłak, *Przygody z rodziną Simby. Materiały dla wychowawców*, Wrocław 2000. Innym przykładem jest program stworzony przez pijarów – E. Kryściak, *Wędrówki z Małym Księciem. Wakacyjny program dydaktyczno-wychowawczy*, Kraków 2001.

⁴⁵ J. Oleszko, dz.cyt., s. 224–226.

⁴⁶ S. Gajewska, *Campo Bosco*, „Don Bosco. Magazyn Salezjański” 2003 nr 7–8, s. 4–5.

⁴⁷ J. Wąsowicz, *Łódzkie Spotkania Młodych*, w: *50 lat WSD TS w Łodzi nad Wartą (1952–2002)*, red. M. Chmielewski, Łódź 2002, s. 236–238.

Działalność artystyczna i korzystanie z dóbr kultury

Młodzież odczuwa potrzebę zarówno korzystania z dóbr kultury, jak i ich tworzenia. „Księżę duszpasterzy młodzieży”, św. Jan Bosko, genialnie odczytał tę potrzebę młodego pokolenia i we wszystkich swoich dziełach rozwijał działania kulturalne: teatr, spotkania muzyczne (koncerty, wieczorki muzyczne itp.) oraz elementy sztuk plastycznych. Korzystanie z dzieł kultury, a jeszcze bardziej działalność artystyczna, niesie w sobie duże możliwości formacyjne młodego pokolenia, jak i pomaga im w autoformacji; pozwala również młodzieży spotykać się ze sobą i rozmawiać, daje możliwość rozrywki i nawiązywania przyjaźni⁴⁸.

We współczesnym duszpasterstwie młodzieży formy artystyczne wykorzystywane są z powodzeniem od dłuższego czasu i przynoszą znakomite efekty zarówno dla wykonawców, jak i dla odbiorców. Są to więc w pierwszym rzędzie lokalne, ogólnopolskie lub międzynarodowe koncerty, festiwale i przeglądy muzyczne, festiwale i przeglądy teatralne oraz masowe misteria religijne, jak również spotkania muzyczne oraz wernisaże i wystawy plastyczne. Dochodzi do tego twórczość artystyczna towarzysząca spotkaniom i zlotom młodzieży (np. w czasie Światowych Dni Młodzieży) oraz działalność artystyczna prowadzona w wymiarze świetlicy, parafii lub ruchu, która jest wykonywana na potrzeby własne lub najbliższego otoczenia, a równocześnie niesie ze sobą duże walory formacyjne⁴⁹.

Działalność sportowo-rekreacyjna i ekologiczna

Wśród podstawowych potrzeb młodzieży znajduje się potrzeba działalności ruchowej, połączona z potrzebą poznawania świata i innych ludzi. Potrzeby te młode pokolenie zaspokaja poprzez sport, różnego typu rekreację, a zwłaszcza turystykę oraz poprzez działania na rzecz ochrony i promocji środowiska naturalnego. Wszystkie wymienione aktywności przyczyniają się do rozwoju osobistego młodego człowieka z uwagi na zawarte w nich wartości formacyjne⁵⁰.

⁴⁸ M. Lewko, *Teatrzyk księdza Bosko*, „Seminare” 9 (1987–1988), s. 76–78; K. Niegowski, *Muzyka w systemie wychowawczym salezjanów ks. Bosko*, w: *Ksiądz Bosko i jego system wychowawczy*, red. J. Niewęglowski, Warszawa 2000, s. 190–196.

⁴⁹ I. Krosny, *Uczestnictwo młodego chrześcijanina w kształtowaniu kultury*, w: Komisja Episkopatu Polski ds. Duszpasterstwa Ogólnego, *Ewangelizacja młodzieży...*, s. 175–182; G. Wojczuk, *Sacrosong jako nowe zjawisko w polskiej kulturze religijnej ostatnich dziesięcioleci*, w: *Dramat i teatr sakralny*, red. I. Sławińska i inni, Lublin 1988, s. 209–216; T. Bańkowski, *Popularny teatr religijny dzisiaj*, w: tamże, s. 267–281.

⁵⁰ M. Ostrowski, *Duszpasterstwo wobec problemu wolnego czasu człowieka. Aspekt moralno-pastoralny ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień turystyki*, Kraków 1996, s. 19–269; M. Barak, *Propozycja programu wychowania zdrowotnego w Salezjańskiej Organizacji Sportowej (w kontekście integralnego wychowania)*, w: *Personalistyczna wizja sportu*, red. M. Barak, Warszawa 1994, s. 195–213.

Z powyższych względów we współczesnym duszpasterstwie młodzieżowym istnieje konieczność wykorzystania działalności sportowo-rekreacyjnej, turystycznej i ekologicznej w formacji i autoformacji młodzieży katolickiej. Działalność ta może przybierać postać zorganizowaną, czyli stawać się zrzeszeniem religijnym posługującym się daną formą działalności jako główną formą pracy, np. katolickie organizacje sportowe (Saltrom, Parafiada⁵¹). Ale działalność ta może mieć też charakter aktywności niezorganizowanej, kiedy to działalność sportowo-rekreacyjną, turystyczną i ekologiczną traktuje się jako jedną z form i metod pracy z młodzieżą⁵².

Środki społecznego przekazu

Środkiem społecznego przekazu, który ma największy wpływ na kształtowanie się religijności współczesnego człowieka, jest telewizja; kolejnym radio, a trzecie miejsce zajmuje prasa wraz z książkami⁵³. Coraz ważniejsze miejsce w tym gronie, zwłaszcza wśród młodzieży, zaczyna zajmować komputer, a wraz z nim Internet oraz programy multimedialne.

Niestety religijne programy telewizyjne dla młodzieży są śladowe albo mają małą oglądalność⁵⁴. Pewnym ich uzupełnieniem są filmy religijne dla młodzieży, dostępne na różnych nośnikach zapisu (video, VCD, DVD). Lepsza sytuacja panuje w radiu ze względu na istnienie stosunkowo licznych i różnorodnych katolickich rozgłośni radiowych, które prowadzą cykliczne oraz okazjonalne audycje skierowane do młodych wierzących. Niemniej jednak zasięg tych radiostacji i ich możliwości programowe często nie są wystarczające⁵⁵. Uzupełnieniem programów radiowych są kasety magnetofonowe lub płyty CD z treściami religijnymi lub piosenkami adresowanymi do młodzieży.

Również oferta prasy katolickiej dla młodzieży jest niewystarczająca, szczególnie w zestawieniu z laickimi czasopismami młodzieżowymi, często wrogo

⁵¹ P. Iwanek, *Duszpasterstwo sportu*, w: *Duszpasterstwo specjalne...*, s. 333–352.

⁵² M. Ostrowski, *Duszpasterstwo osób w drodze*, w: *Teologia pastoralna...*, s. 360–371; tenże, *Zaangażowanie katolików świeckich na polu ekologii*, w: tamże, s. 543–550.

⁵³ Badania włoskie z 1987 r. wykazały, że telewizja stanowi dla 94,9% respondentów główne źródło informacji religijnej, radio – 82,3%, a gazety codzienne – 60%. Zob. *Mass media. Chiesa e società*, Alba 1988, s. 20–21.

⁵⁴ Wśród programów telewizyjnych docierających do wszystkich Polaków jedynym znaczącym programem adresowanym do młodzieży katolickiej jest „Raj. Katolicki program młodzieżowy”. Inne telewizyjne programy religijne dla młodzieży w telewizji ogólnopolskiej i regionalnej, państwowej i prywatnej, pokazywane są sporadycznie; stosunkowo częściej, choć nie systematycznie, pojawiają się one w dwóch telewizyjnych stacjach katolickich: TV PULS i TV Niepokalanów 2. Zob. M. Preciszewski, *Ogólnopolskie katolickie środki społecznego przekazu*, LKK PL, s. 360.

⁵⁵ Radio Maryja w piątkowe wieczory prowadzi cykliczne audycje dla młodzieży. Również w Radiu Plus oraz w radiach diecezjalnych prowadzone są audycje skierowane do młodzieży, choć mają one bardziej ograniczoną możliwość oddziaływania ze względu na mniejszy zasięg lub/i mniejszą liczbę słuchaczy, zob. M. Preciszewski, dz.cyt., s. 359–360.

nastawionymi do katolicyzmu (a zwłaszcza do moralności katolickiej)⁵⁶. Młodzieżowe czytelnictwo religijne uzupełniają publikacje książkowe, których wybór jest stosunkowo duży i ciekawy. Środkiem społecznego przekazu, który w XXI wieku nabiera coraz większego znaczenia, jest komputer i związany z nim Internet⁵⁷ oraz programy multimedialne. Jest to świat „opanowany” zwłaszcza przez młodzież, która w największym procencie go tworzy i jest jego odbiorcą. Oficjalną katolicką stroną młodzieżową www jest strona www.bosko.pl prowadzona przez łódzkich salezjanów na „Opoce”; istnieje już pewna liczba stron katolickich www skierowanych zwłaszcza do młodzieży, które są jednak dopiero w fazie rozwoju⁵⁸. Właściwe wykorzystanie środków społecznego przekazu w duszpasterstwie młodzieży daje ogromne możliwości w pracy z młodymi katolikami, zwłaszcza w przekazywaniu wiedzy religijnej, ale również w formacji młodego pokolenia. Znaczną przeszkodą w lepszym wykorzystaniu oferty religijnej środków społecznego przekazu skierowanej do młodzieży jest ubóstwo polskiego społeczeństwa.

Spotkania okolicznościowe i towarzyskie z duszpasterzem

Kolejnym miejscem duszpasterskiego oddziaływania na młodzież są spotkania o charakterze okolicznościowym i towarzyskim (nieformalnym), w czasie których duszpasterz ma możliwość świadczyć swoim postępowaniem i słowem o Jezusie Chrystusie. Aby ta obecność spełniła zakładaną rolę, duszpasterz musi być obecny wśród młodzieży wychowawczo, tzn. jego obecność powinna być braterska i przyjacielska, aktywna, animująca oraz świadcząca o wyznawanych wartościach⁵⁹. Wśród spotkań okolicznościowych i towarzyskich znajdują się zarówno wizyty duszpasterza w środowisku, w którym młodzież spędza wolny czas, jak i wizyty młodzieży na plebanii lub na terenie przykościelnym, a więc m.in. spotkania z okazji wizytacji biskupiej, z okazji imprez religijnych, z okazji zabaw na boisku lub w innym miejscu itp.

⁵⁶ Wydawany jest tylko jeden ogólnopolski tygodnik dla młodzieży „Droga” (nakład 17 tys. egz.) Z miesięczników na wyróżnienie zasługuje „Miłujcie się” (ok. 200 tys. egz., największy nakład wśród katolickich czasopism młodzieżowych), „Powściągliwość i Praca” i „Spojrzenia”, a wśród kwartalników wymienić należy „eSPe” i „RUaH”. Wydawane są też mniejsze gazetki o zasięgu lokalnym (parafialnym, szkolnym), jak np. „Inkwizytor” (Góra Kalwaria), zob. M. Przeciszewski, dz.cyt., s. 357–358; J. Frołow, *Ogólnopolskie wydawnictwa katolickie*, LKK PL, s. 347–350.

⁵⁷ B. Drażkowska, *Wykorzystanie komputera w edukacji chrześcijańskiej: możliwości i zagrożenia (zarys problematyki)*, „Pedagogia Christiana” 7 (2001), s. 135–146.

⁵⁸ M. Przeciszewski, dz.cyt., s. 357. Zob. też: www.bosko.pl; Tygodnik „Droga” (<http://www.droga.com.pl/articles.php?y=2002&n=36>); Magazyn młodych „Ziarna” (<http://www.medianet.com.pl/~ans/>); KSM Lublin (<http://www.ksm.lublin.pl/fml/>).

⁵⁹ H. Łuczak, dz.cyt., s. 107–108; E. Szczotok, *Wskazania pastoralne*, w: Komisja Episkopatu Polski ds. Duszpasterstwa Ogólnego, *Ewangelizacja młodzieży...*, s. 350.

2. Duszpasterstwo młodzieży indywidualne

Oprócz duszpasterstwa zbiorowego (zwyczajnego) drugą możliwością duszpasterstwa młodzieży są indywidualne kontakty duszpasterza, duchownego lub osoby świeckiej z dziećmi w kościele lub na terenie przykościelnym, w innym miejscu lub w domu rodzinnym. Duszpasterstwo indywidualne polega na „prywatnym głoszeniu Ewangelii od osoby do osoby” (EN 46) i ma na celu nawiązanie kontaktu osobowego z konkretnym młodym człowiekiem podczas spotkania w „cztery oczy”. Wśród podstawowych metod duszpasterstwa indywidualnego znajduje się rozmowa duszpasterska i kierownictwo duchowe oraz poradnictwo duszpasterskie i telefon zaufania⁶⁰. W duszpasterstwie młodzieży na pierwszym miejscu znajduje się rozmowa duszpasterska, która powinna zmierzać do wyrobienia w młodej osobie świadomości potrzeby wykorzystania dla swojego rozwoju sakramentu pokuty i pojednania oraz związanego z nim kierownictwa duchowego. Dobrze skorzystanie ze spowiedzi i z kierownictwa duchowego pomaga bowiem najskuteczniej rozpoznawać powołanie i wypracować własny program życiowy służący realizacji własnej drogi życiowej⁶¹. Należy w tym miejscu podkreślić, że rozmowa duszpasterska powinna odbywać się także w domu rodzinnym młodej osoby, dla której mieszkanie jest naturalną przestrzenią „domowego Kościoła”, który współtworzą ze swoimi rodzicami. Takiej rozmowie w domu służą odwiedziny duszpasterskie przy różnych okazjach, w których powinni uczestniczyć zarówno księża, jak i osoby świeckie zaangażowane w duszpasterstwo młodzieży⁶². Ważne zadanie w duszpasterstwie młodzieży spełnia też poradnictwo duszpasterskie, które służy w pierwszym rzędzie osobom przeżywającym jakieś problemy, oraz duszpasterski telefon zaufania, którego podstawowym zadaniem jest rozwiązywanie kryzysów egzystencjalnych, w tym pomoc tym, którzy znaleźli się w sytuacji granicznej lub stracili sens życia. Młodość bowiem jest czasem „burzy i naporu”, a młodzież nie zawsze ma możliwość skorzystania z pomocy rodziny lub najbliższego otoczenia⁶³.

ZAKOŃCZENIE

Młodość jest nadzieją i przyszłością Kościoła i społeczeństwa. Papież Jan Paweł II, „papież ciągle młody” i „papież młodych”, znając pragnienia młodego

⁶⁰ A. Tomkiewicz, dz.cyt., s. 600–625.

⁶¹ Jan Paweł II, *List apostolski „Ojciec i nauczyciel...”,* nr 19.

⁶² Zob. H. Krzyszteczko, *Towarzystwo małżeństwu i rodzinie w parafii*, w: Komisja Episkopatu Polski Duszpasterstwa Ogólnego, *Ewangelizacja wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej. Program duszpasterski na rok 1993/94*, red. E. Szczotok, A. Liskowacka, s. 493–500.

⁶³ H. Krzyszteczko, *Poradnictwo rodzinne. Teoria i praktyka rogeriańskiego kontaktu pomocnego*, Katowice 1998, s. 103–111. 147–164; A. Tomkiewicz, dz.cyt., s. 600, 622–625.

pokolenia i patrząc nieustannie w przyszłość, wzywa ludzi Kościoła do wychowywania młodzieży do wiary. Temu celowi służyć będzie zwłaszcza odnowienie duszpasterstwa młodzieży poprzez odpowiedzenie na prawdziwe potrzeby młodych serc i umysłów oraz wsparcie młodzieży w rzetelnej formacji ludzkiej i chrześcijańskiej⁶⁴.

Duszpasterstwo młodzieży jest zatem wielkim dziełem Kościoła, które polega na nieustannym towarzyszeniu młodemu katolikowi w drodze do Boga i w drodze do pełni człowieczeństwa na kolejnych etapach jego życia. Choć posługa ta wymaga wiele trudów i wyrzeczeń, jest możliwa do realizacji i może być bardzo skuteczna, o czym świadczą tłumy młodzieży zbierające się z okazji Światowych Dni Młodzieży, Apelu III Tysiąclecia w Lednicy lub przy innych okazjach. Z tego względu każdemu człowiekowi wierzącemu powinny leżeć na sercu rozwój i odnowa duszpasterstwa młodzieży.

Nota o Autorze: ks. dr ROBERT BIELEŃ SDB – wykładowca duszpasterstwa rodzin i teologii pastoralnej w WSD Towarzystwa Salezjańskiego w Krakowie i w WSD Księży Sercanów w Stadnikach. W swoich badaniach podejmuje problematykę duszpasterstwa rodzin, dzieci i młodzieży.

Słowa kluczowe: młodzież, duszpasterstwo młodzieży, duszpasterstwo Kościoła katolickiego, Kościół katolicki we współczesnej Polsce.

⁶⁴ Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska o Kościele w Europie „Ecclesia in Europa”*, nr 61.